

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Педагогічний факультет

Кафедра педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти

ЕСТЕТИКО-ТЕРАПЕВТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОЇ
НАРОДНОЇ ПІСНІ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

Виконала: здобувачка 2 курсу 09-241 М групи
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми 012 Дошкільна освіта

Поліщук Ірина Степанівна

Керівник: к.пед.н., доцентка Владимірова А. Л.

Рецензентка: директорка Одеського закладу
дошкільної освіти «Ясла-садок» № 142

Одеської міської ради Коварц Т. В.

ЗМІСТ

ВСТУП		3
РОЗДІЛ 1	Теоретичні аспекти естетико-терапевтичного потенціалу українського пісенного фольклору в закладах дошкільної освіти	7
1.1	Витоки становлення українського пісенного фольклору: історико педагогічний екскурс.....	7
1.2	Психофізіологічні показники музичного розвитку дітей дошкільного віку.....	12
1.3	Естетико- терапевтичні можливості української народної пісні як складової освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.....	16
РОЗДІЛ 2	Методичний інструментарій естетико-терапевтичного потенціалу української народної пісні в роботі із дітьми дошкільного віку	23
2.1.	Естетико-терапевтичні форми і методи роботи із дітьми дошкільного віку, критерії та рівні (констатувальний експеримент).....	23
2.2.	Експериментальна перевірка ефективності естетико-терапевтичних методів засобами української народної пісні в закладах дошкільної освіти (формувальний експеримент).....	33
2.3.	Динаміка естетико-терапевтичного потенціалу української народної пісні в закладах дошкільної освіти	45
ВИСНОВКИ		48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		51
ДОДАТКИ		55
Додаток А. Методичні рекомендації щодо проведення свята «Українська пісня поміж нас»		55
Додаток Б. «Українські музичні забави»		57

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах воєнного стану, що переживає український народ, одним із важливих напрямів є забезпечення психологічної стійкості учасників освітнього процесу, особливо це стосується діяльності закладів дошкільної освіти. Виховання дітей в закладах дошкільної освіти – це унікальний приклад розвитку творчої особистості, формування її інтелектуальних компонентів.

Швидкий розвиток технологій, зміна сімейних цінностей та глобалізація призводять до того, що діти та їх батьки все менше контактують із традиційною музикою і відповідно не мають можливості повноцінно розвивати свої естетичні почуття та емоційний інтелект на належному рівні. Сучасне суспільство все більше зіштовхується із проблемою відчуження від національної культури, зокрема від української народної пісні.

Українська народна пісня є невід’ємною частиною нашої культурної спадщини. Вона передає із покоління в покоління історичні події, звичаї, традиції та емоції українського народу. Через народну пісню людина занурюється у світ української культури, формуючи свою національну ідентичність та почуття патріотизму.

Дослідження естетико-терапевтичного потенціалу української народної пісні є надзвичайно актуальним напрямом, аспекти якого розкриваються у роботах відомих українських композиторів, фольклористів-дослідників (Верховинець В., Воропай О., Колеса Ф., Леонтович М., Лисенко М. Степовий Я., Стеценко К., Скуратівський В., Сокальський П. та інші), а також провідних науковців та педагогів-практиків, таких як Артемова Л., Богуш А., Владимірова А., Гаврілова Л., Гавриш Н., Горішна О., Голінська Т., Драганчук В., Євстігнеєва Н, Заїка О., Зайонц А., Іваницький А., Котик Т., Кузик В., Лисенко А., Ляшенко В., Олійник О., Отич О., Піроженко Т., Побережна Г., Половіна О., Романюк І., Садовенко С., Сідорова І., Смоляк О., Федій О., Шевчук А. та багато інших.

На сьогодні, коли в Україні візуальна та аудіальна інформація значно обмежена, особливо для такого специфічного виду мистецтва, як співоче, виникають певні труднощі – це якість і передача звуку, проблеми із інтернет-з'єднанням, а головне – неможливість фізичної вокальної демонстрації, що на жаль, часто приводить до відсутності мотиваційного компонента у здобувачів. Все вище сказане налаштувало нас на дослідження нових можливостей для освіти в контексті такого специфічного виду мистецтва як вокальне і ми здійснили вибір теми нашої наукової роботи **«Естетико-терапевтичний потенціал української народної пісні в закладах дошкільної освіти»**.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Магістерська робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету як складова науково-дослідної теми кафедри «Психолого-педагогічна підготовка фахівців дошкільної та початкової освіти в умовах кризових викликів суспільства» (№ 0124U003115).

Мета дослідження: розкрити сутність естетико-терапевтичних можливостей української народної пісні в закладах дошкільної освіти.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що цілеспрямоване використання і засвоєння методів мистецької естетотерапії засобами української народної пісні в закладах дошкільної освіти може прискорити розвиток естетичних, емоційних і соціальних можливостей вихованців.

Перевірка гіпотези та досягнення поставленої мети передбачали рішення наступних **завдань**:

1. Вивчити та проаналізувати наукову, психолого-педагогічну і мистецтвознавчу літературу стосовно естетико-терапевтичних можливостей українського пісенного фольклору як складової освітнього процесу в закладах дошкільної освіти та провести історико педагогічний екскурс із визначенням витоків становлення української народної пісні.

2. Охарактеризувати психофізіологічні показники музичного розвитку дітей дошкільного віку.

3. Розглянути естетико-терапевтичні можливості української народної пісні як складової освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

4. Визначити естетико-терапевтичні форми і методи роботи із дітьми дошкільного віку, критерії та рівні констатувальної діагностики.

5. Обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність методичного інструментарію естетико-терапевтичного потенціалу української народної пісні в роботі із дітьми дошкільного віку (формувальний експеримент).

6. Дослідити динаміку естетико-терапевтичного потенціалу української народної пісні в закладах дошкільної освіти.

Об'єкт дослідження: процес впровадження естетико-терапевтичних методів в закладах дошкільної освіти засобами української народної пісні.

Предмет дослідження: методичний інструментарій естетико-терапевтичного потенціалу української народної пісні в роботі із дітьми дошкільного віку.

Для розв'язання поставлених у магістерському дослідженні завдань та перевірки гіпотези було використано комплекс **методів дослідження:**

- теоретичні (аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння, класифікація та узагальнення даних);

- емпіричні (цілеспрямовані педагогічні спостереження за освітнім процесом у закладах дошкільної освіти, бесіда, опитування, вивчення результатів музично-виконавської діяльності дітей дошкільного віку; констатувальний і формувальний експерименти із метою перевірки педагогічних умов щодо теми дослідження;

- статистичні (математичний аналіз результатів проведеного дослідження, визначення динаміки та змін, що відбулися у процесі проведення

естетико-терапевтичної роботи засобами української народної пісні із здобувачами ЗДО).

Науковий психолого-педагогічний експеримент проводився на базі виробничої педагогічної практики в Херсонському закладі дошкільної освіти № 9 комбінованого типу Херсонської міської ради.

Наукова новизна й теоретична значущість дослідження полягає в розробці та експериментальній перевірці використання естетико-терапевтичного інструментарію в освітньому процесі дошкільних закладів, спрямованих на комплексний розвиток особистості та забезпечення її позитивним контактом із українською народною піснею, малими формами дитячого фольклору.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що результати дослідження мають значення для розвитку теорії естетико-терапевтичного виховання дітей і практичну значущість у можливості використання отриманих даних для вдосконалення освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

Апробацію одержаних результатів здійснено шляхом оприлюднення на засіданнях кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету, участі у V міжнародній науковій конференції «Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки», Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні проблеми української освіти» на базі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, що відображено у тезах «Естетико-терапевтичний потенціал української народної пісні в закладах дошкільної освіти» та «Естетико-терапевтичні можливості українського пісенного фольклору як складової освітнього процесу в закладах дошкільної освіти» і підтверджено сертифікаційними документами.

Магістерське дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕСТЕТИКО-ТЕРАПЕВТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНСЬКОГО ПІСЕННОГО ФОЛЬКЛОРУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1. Витоки становлення українського пісенного фольклору: історико педагогічний екскурс

Український пісенний фольклор розвивається та змінюється разом із суспільством – це відбиток історичних подій, культурних змін і соціальних процесів, які протягом багатьох століть зазнавали значних змін. Найдавніші пісні були тісно пов'язані із язичницькими віруваннями, природними явищами, працею та повсякденним життям людей, ритуалами землеробства та сімейного життя і в основному виконувалися під час сільськогосподарських робіт, свят та обрядів.

Богуш А. і Лисенко А., доводять: «Народна пісенність є одним із жанрів української народної творчості, а витоки її сягають праслов'янської та слов'янської доби. Спочатку в її основі лежали язичницькі вірування і, найраніше, обожнювання природи та віра в силу проспіваного і переданого у слові» [3, с. 112].

Протягом багатьох століть український фольклор, особливо на Півдні України, зазнав великого впливу різних культур:

- культура кочових народів: скіфи, гуни, сармати, половці, печеніги та ін.
- культура східних народів: тюрки, греки, візантійці та ін.
- культура західних народів: поляки, угорці, румуни та ін.

Це зумовлено географічним розташуванням регіону, історичними подіями, міграційними процесами. Південноукраїнський пісенний фольклор

взаємодіяв із іншими культурами і з часом все більше збагачувався та оновлювався.

Вплив скіфської та сарматської культури простежується в орнаментах, обрядах та міфологічних сюжетах. Половці залишили знакову пам'ять у лексиці, формах і звучанні музичних інструментів та деяких обрядах. Грецька культура внесла свою лепту в міфологію, мистецтво, ремесла, які згодом переплелися із місцевими традиціями. Прийняття християнської віри, в свою чергу, сприяло взаємопроникненню грецьких і слов'янських мотивів в українському фольклорі.

Турецька культура передала Півдню України багато легенд і казок. Треба зазначити, що і в архітектурі, і в одязі, і в кулінарії, в звучанні деяких музичних інструментів і танцювальних композиціях прослідковуються турецькі корені.

Козацька доба в Україні поєднала в собі українські, турецькі та елементи інших країн, що значно вплинуло на формування південноукраїнського фольклору.

Розташування України на перехресті торговельних шляхів сприяло культурному обміну із країнами Західної Європи. Історичні документи допомагають реконструювати культурні контакти та їхній вплив на фольклор. Сюжети, образи, мотиви, стилістика – все це може вказати на джерела та впливи. Вивчення цих взаємодій дозволяє глибше зрозуміти унікальність української культури та її місце в загальноєвропейському контексті.

Синтез елементів різних культур створив унікальний південноукраїнський фольклор.

Із появою козаків, що позначається як вільна людина, з'являються героїчні пісні, в яких оспівували козацьку силу, стійкість, боротьбу за волю та незалежність.

XIX століття визначається як період розквіту романтизму, який щедро впливає на тематику пісень, появу більш ліричних творів, пісень про кохання.

Перша половина двадцятого століття зазначається розквітом фольклористики. Дослідники збирають та досліджують народні пісні (Максимович, М. (1849), Метлинський, А. (1854), Марко Вовчок (1867), Головацький, Я. (1878), Грінченко, Б. (1899), Колесса, І. (1901), Бессараба, І. (1916) та багато інших).

З'являються перші збірки народних пісень, що сприяють їхньої популяризації, однак, із приходом радянської влади розпочалася нова ера в історії українського пісенного фольклору – це була цілеспрямована політика на заборону українських пісень, складні мелодії та тексти спрощувалися, тому велика кількість пісень була втрачена або спотворена внаслідок радянської цензури. Народна пісня почала втрачати свою різноманітність та індивідуальність, український музичний фольклор почав перетворюватися на інструмент пропаганди й втрачати свою автентичність. Традиційні українські музичні інструменти та манери виконання, як інструментальні так і вокальні, були витіснені.

Кузик В., акцентує: «Еволюція пісенності в Україні довоєнного часу могла б бути багатшою на творчі знахідки, якби вона відбувалася природним шляхом духовної спадкоємності митецьких генерацій. Однак великої шкоди культурі, як і всім сферам життя, завдали сталінські репресії, жертвами яких стали відомі українські композитори та поети» [17].

Здобуття Україною незалежності стало приводом до відродження національної музичної культури, в тому числі і фольклору. Сучасні виконавці й фольклорні колективи активно відроджують забуті пісні, створюють нові музичні композиції на основі традиційних українських мелодій і текстів.

Пісенний фольклор був і залишається невід'ємною частиною культурної спадщини українського народу. Зазнавши значних змін українська пісня і на сьогодні зберегла свою актуальність.

Усвідомлення процесів, що відбувалися із фольклором у минулому, допомагає українському народу краще зрозуміти та оцінити його сучасний

стан й перспективи розвитку. Пісня виконує важливі соціальні функції, – вона об'єднує людей, передає знання та цінності українського народу, виражає її емоції.

Сьогодні пісенний фольклор переживає нове відродження. Він стає невід'ємною частиною сучасної української культури. Сучасні процеси глобалізації також сприяють взаємопроникненню культур, що призводить до появи нових форм музичного фольклору, як пісенного, інструментального так і танцювального.

Отич О., пише: «Педагогічна громадськість мусить нині усвідомити аксіологічне і психотерапевтичне значення української народної пісні як фундаментальної основи збереження національного генотипу, надійного і перевіреного часом засобу формування ідеалу українця: і загальнонаціонального, й ідеалу професіонала, й ідеалу педагога, здатного до виховання такого професіонала» [23, с. 498].

Південноукраїнський фольклор – це безцінний пласт культури, скарбниця народної творчості, що формувався протягом багатьох століть під впливом культур різних народів. Взаємодія із іншими культурами не тільки збагатила, але й зробила його унікальним. Завдання сьогодення – зберегти цю спадщину та передати її наступним поколінням. Пісні Таврії мають степовий характер. В більшості це історичні пісні, пісні про степ, розповіді про життя козаків, про море і морські подорожі. Поширені пісні про кохання, а також жартівливі пісні й частівки.

Україна – це справжня мозаїка культурних традицій, і пісенний фольклор є одним із провідних проявів цього напрямку. Знання про пісенну культуру свого краю формує почуття національної гордості.

Кожен регіон України має власні унікальні пісенні традиції, які відрізняються мелодією, текстом і манерою виконання. Наприклад, в мелодичних рисунках Полісся переважають повільні й задумливі ліричні пісні

про кохання, природу, працю і долю. Часто використовується прийом багатоголосся. Популярними інструментами виступають сопілка і бандура.

На Покутті переважають швидкі й темпераментні мотиви, а на Слобожанщині – це широкі й розспівані наспіви. Слобожанські пісні – це героїчна і патріотична тематика про козацькі походи та битви.

Музика Карпат пов'язана із швидкими і темпераментними мелодіями, що передають характер гірського життя, гуцульських звичаїв. Звуковидобування багаті на гортанні звуки та голосові імпровізації. Багатоорнаментально виступає використання різних музичних інструментів (трембіта, цимбали, джоломіга, козобас, денцівка, сопілка, та багато інших).

Західна Україна – це різноманітність пісенних жанрів, від ліричних до обрядових. Буковинські пісні відомі своєю ліричністю і меланхолійністю в яких часто голоси розповідають про кохання, розлуку та тугу за рідним краєм. Лемківські пісні в свою чергу мають вплив польських пісень, що проявляється в мелодіях і деяких текстах. Вони часто виконуються під акомпанемент цимбалів.

Східна Україна дарує широкі й розспівані мелодії, що пов'язані із козацькими традиціями та історичними подіями, які оспівуються в думах під акомпанемент кобзи або бандури. Широкий діапазон, віртуозні співацькі виконавські прийоми. Донецькі пісні енергійні та ритмічні. Вони часто виконуються під акомпанемент бандури.

Центральна Україна дивує різноманітністю жанрів, діатонічністю ладів. Полтавські пісні знаються своєю жартівливістю та гумором і часто супроводжуються танцювальними рухами і є невід'ємною частиною народних свят. Київські пісні відомі своєю ліричністю та філософією.

Сучасна українська народна пісня не є простим поверненням до минулого – це синтез традицій і сучасності, а також пошук нових форм вираження української ідентичності. Сьогодні українська народна пісня переживає своє відродження. Молодий покоління все більше цікавиться

своїми коренями, а фольклорні колективи активно популяризують народну музику. Сучасні виконавці використовують елементи фольклору у своїй творчості, що сприяє популяризації традиційної музики серед молоді.

Таким чином, українська народна пісня – це невід’ємна частина культурної спадщини українського народу. Незважаючи на всі випробування, вона зберегла свою актуальність і сьогодні ми маємо нагоду зберегти цей скарб для нащадків і передати його наступним поколінням.

1.2. Психофізіологічні показники музичного розвитку дітей дошкільного віку

Дошкільний вік – це дивовижний період бурхливого розвитку дитячої уяви та мислення. Маленькі дослідники, наче юні вчені, щодня роблять нові відкриття, граючись, спостерігаючи за світом і ставлячи безліч запитань.

Сідорова І., та Зайонц А., зазначають: «Любов до народної музики, пісні – найприродніше і найглибше природне начало людського життя. Багатовікова історія показує, що виховання дітей завжди відбувалось поруч з народним мистецтвом, музичним фольклором» [32].

Спочатку діти пізнають світ через дії з предметами: вони мацають, пробують на смак, будують, руйнують. Це як своєрідна лабораторія, де кожен предмет – це новий експеримент. Поступово, із розвитком мовлення, діти починають уявляти ситуації, замінюючи реальні предмети їх образами. Іграшки перетворюються на казкових персонажів, кубики – на будиночки, а палички – на чарівні палички.

З віком мислення дітей стає більш складним. Вони починають встановлювати зв’язки між різними предметами та явищами, класифікувати їх за ознаками, робити прості висновки.

Одним із складних і багатогранних процесів є музичний розвиток дитини, який охоплює емоційно-інтелектуальну сферу й фізіологічні фактори.

В основі музичного сприймання та виконання лежить розуміння психофізіологічних механізмів дитячого організму, що дозволить більш ефективно організовувати музичне виховання дітей дошкільного віку.

Розвиток дітей дошкільного віку – це особливий період, коли відбувається інтенсивне становлення особистості. У цей час закладаються основи для фізичного, когнітивного, соціального та емоційного розвитку дитини. Це період відкриття, досліджень, активного пізнання світу.

Основними психофізіологічними показниками музичного розвитку дітей дошкільного віку виступають:

- музичний слух, за допомогою якого дитина вчиться розрізняти висоту звуків, гучність, тембри навколишнього оточення, у неї з'являється здатність запам'ятовувати мелодичні та ритмічні рисунки, відчувати гармонічний стрій;

- музична пам'ять допомагає відтворювати музичні фрагменти; уявляти музичні образи, аналізувати музичні твори, розуміти музичну форму.

- рух під музичний супровід розвиває координацію дитини, вона починає розуміти поняття «темпо» та відчувати музичні розміри 2/4, 3/4; 4/4, а також із задоволенням передає музичні образи за допомогою рухів тіла та жестів;

- поступово розвивається здатність за допомогою музики відчувати і виражати власні емоції в процесі музичної, танцювальної та театральної ігрової діяльності;

- музична творчість формує у дитини потенціал виражати емоції в процесі слухання музики, пластичній імпровізації; дитина вчиться створювати власні мелодії за допомогою голосу та музичних і шумових інструментів, відтворювати рухи до танців, передаючи різні художні образи в русі до запропонованих музичних композицій.

Під час сприймання музичних творів у дітей активізуються різні ділянки мозку, які відповідають за обробку звукової інформації, емоційну реакцію і

рухову координацію. Формуються нейронні зв'язки, які відповідають за обробку музично-ритмічної інформації, пам'яті.

Співи, музичні та музично-дидактичні ігри сприяють розвитку артикуляційної моторики та дихання, у дітей швидко розвивається мовленнєвий апарат, збільшується словниковий запас.

З моменту народження немовля демонструє дивовижну здатність до акустичної диференціації. Високий рівень чутливості до звукових стимулів дозволяє новонародженому диференціювати широкий спектр акустичних сигналів, відрізняючи, зокрема, мовні звуки від немовних. Особливу увагу новонароджені виявляють до звуків людського голосу, що свідчить про вроджену налаштованість на соціальну комунікацію.

Вже у перші місяці життя дитина може розрізнити музичні звуки за тембром та інтонацією, демонструючи ранні прояви музичного слуху. Це проявляється у вибірковій реакції на мелодійні контури та інтонаційні модуляції звукового сигналу. До кінця першого року життя спостерігається активне формування слухового образу мови, що проявляється в інтонаційному наслідуванні та спробах вокалізації.

Другий рік життя дитини характеризується значним прогресом у розвитку пісенних здібностей. Сприйняття музики набуває більш диференційованого характеру, що проявляється у вираженій емоційній реакції. Діти демонструють здібність розрізнити висоту, гучність та тембр звуків, а також сприймати пісенну структуру на рівні мелодії та ритму.

Однією із характерних особливостей цього періоду є поява активних форм діяльності. Рухова активність набуває пісенного характеру: діти плескають у долоні, тупають ніжками, кружляють під музику, що свідчить про тісний зв'язок слухової та рухової систем.

Таким чином, другий рік життя є періодом активного формування пісенної культури дитини. Розвиток музичних здібностей сприяє не лише

естетичному розвитку, але й загальному когнітивному розвитку, оскільки музика стимулює розвиток пам'яті, уваги, уяви та емоційної сфери.

Третій і четвертий роки життя дитини – це період бурхливого розвитку пісенного сприйняття та творчості. Дошкільнята вже не просто слухають музику, а й активно з нею взаємодіють. Вони вслуховуються в кожную ноту, запам'ятовують та навіть намагаються відтворити почуте.

Заїка О., зазначає: «Природа, що співає, здатна надихнути людину на власну творчість. Співи птахів давно увійшли в музичний фонд людства. Ігрова «дитяча мова» дуже схожа на пташину, пісні про солов'їв, зозуль, сорок, ворон здавна допомагали становленню дитячої мови і музикального сприйняття» [15, с. 22].

У дитячому садку цей період стає особливо важливим. Саме тут малята отримують перші систематичні знання про пісні, вчать співати, танцювати. Музичні заняття перетворюються на справжнє свято, де кожна дитина може проявити свою індивідуальність та творчі здібності. Цікаво спостерігати, як у дітей з'являються свої музичні уподобання.

Одні обожають ритмічні пісеньки, інші – спокійні мелодії. Деякі діти із задоволенням підспівують, інші більше люблять рухатися. Пісня в житті дошкільнят відіграє надзвичайно важливу роль. Вона не тільки приносить радість і задоволення, але й сприяє всебічному розвитку дитини, готуючи її до успішного навчання в школі та подальшого життя. Психофізіологічні аспекти музичного розвитку дитини дошкільного віку, такі як розвиток слуху, голосу, музичної пам'яті та емоційної реакції на музику, є фундаментом для формування естетичної компетентності.

Здатність сприймати, аналізувати та оцінювати музичні твори, а також виражати свої емоції через музику – це результат взаємодії біологічних передумов та соціального навчання. Розвиваючи психофізіологічні основи, ми створюємо сприятливі умови для розквіту естетичної компетенції та творчості дитини.

Серйозними факторами, які впливають на музичний розвиток дитини є:

- спадковість – генетичний чинник, що визначає особливості нервової системи;

- оточуюче середовище – сім'я, заклад дошкільної освіти, музичні заняття, відвідування концертів, театру, цирку, перегляд мультфільмів, уривків кінофільмів, спілкування із професійними акторами, музикантами, художниками та ін.

- систематичне музичне виховання (музичні заняття, репертуар, освітні методи і прийоми);

- підтримка батьків, вихователя, музичного керівника;

Таким чином, музичний розвиток дітей – це складний і багатогранний процес, який залежить від багатьох факторів. Розуміння психофізіологічних основ музичного розвитку дозволяє педагогам створювати ефективні умови для гармонійного зростання та всебічного розвитку дитини, а саме: сприяти розвитку інтелекту, пам'яті та уваги; соціалізації й розвитку комунікативних навичок і творчих здібностей; формувати естетичний смак, почуття прекрасного та вчити емоційно виражати власні почуття.

1.3. Естетико- терапевтичні можливості української народної пісні як складової освітнього процесу в закладах дошкільної освіти

У динамічному суспільстві, яким є сучасна Україна, всебічний розвиток особистості набуває особливої актуальності. Залучення дітей до світу мистецтва – це не лише задоволення естетичних потреб, а й інструмент формування критичного мислення, емоційного інтелекту та творчого потенціалу. Естетичне виховання допомагає дітям орієнтуватися в потоці інформації, розвивати власний світогляд та ставати активними громадянами.

Отич О., констатує: «На нинішньому етапі освітнього поступу нашої держави українська народна пісня стає міцним кордоном, який оберігає й

зберігає духовність нашого народу від масованого негативного впливу сучасної маскультури, від музики, що руйнує фізичне і психічне здоров'я молодого покоління українців, вторгаючись у їхню підсвідомість і завдаючи їм психічних травм» [23, с. 498].

Виростаючи в оточенні народних звичаїв і традицій, дитина з малку занурюється у світ краси і гармонії. Календарні свята, пісні та ігри формують в ній почуття прекрасного, розвивають творчі здібності та вчать шанувати природу і предків. Народний фольклор був не лише розвагою, а й потужним засобом передачі культурних цінностей і виховання гармонійної особистості.

Народна творчість була не просто розвагою, а школою життя. Через пісні, ігри та обряди дитина пізнавала світ, розвивала свої таланти і вчилася жити в гармонії з природою і суспільством. Від колядок і щедрівок до веснянок і купальських пісень – кожен народний жанр мав свою особливу силу і впливав на формування особистості. Власне всі жанри використовуються у вихованні та розвитку дітей від перших днів народження.

«Як і в давні часи, пісня й досі грає величезну роль в житті людей, адже є тим жанром, який може емоційно об'єднати людей, психологічно стимулювати, зняти емоційну напругу і дати надію. Адже пісня – це в першу чергу співпереживання та співтворчість на емоційно-підсвідомому рівні. Людство мало багато можливостей побачити на практиці, що пісня як мистецтво має велику об'єднуючу силу, що не має меж» [18, с. 123].

Народна творчість сприяла розвитку мовлення, пам'яті, уяви. Вона формувала в дитині почуття прекрасного, вчила її співпереживати, мислити образно. Через пісні, ігри та обряди передавалася з покоління в покоління мудрість народу, формуючи моральні цінності і національну свідомість.

Таким чином, народна творчість була не просто розвагою, а школою життя, яка сприяла гармонійному розвитку особистості У контексті сучасних культурно-національних трансформацій в Україні, коли відбувається активне відродження національної самосвідомості та духовних цінностей, особливої

актуальності набуває питання формування громадянської позиції молодого покоління. У сучасному світі, де глобалізація стирає національні кордони, особливо важливо зберегти і передати наступним поколінням культурну спадщину свого народу. Як невід’ємна складова нашої культури та ідентичності, відіграє в цьому процесі ключову роль. Її вивчення та використання сприяє не лише збереженню культурної спадщини, але й формуванню почуття національної гордості та відповідальності за майбутнє країни.

Освітній процес дошкільнят – це цілеспрямована діяльність дорослих (вихователів, батьків), спрямована на всебічний розвиток дитини раннього та дошкільного віку. Це період інтенсивного фізичного, психічного та соціального розвитку, коли закладаються основи особистості.

Створення розвивального середовища, насиченого естетичними елементами, є важливою складовою дошкільної освіти.

Естетотерапія допомагає створити таку атмосферу, в якій діти можуть вільно виражати свої емоції, фантазувати та експериментувати. Це сприяє їхньому всебічному розвитку та підготовці до подальшого навчання.

Український пісенний фольклор – це скарбниця народної мудрості, емоцій та традицій. Його мелодії, тексти та ритми несуть у собі глибокий психологічний вплив, який може бути ефективно використаний в освітньому процесі дошкільних закладів. Залучення дітей до пісенної творчості не лише розвиває їх естетичні смаки та музичні здібності, але й має значний терапевтичний потенціал, сприяючи емоційному благополуччю та соціальній адаптації маленької особистості. У сучасному світі, де діти все більше часу проводять за екранами гаджетів, особливо важливо звернути увагу на традиційні форми мистецтва, такі як український пісенний фольклор.

Українська народна пісня – це не просто мелодія, а ціле полотно історії, виткане з почуттів, сподівань та мрій багатьох поколінь. Вона – живий свідчення нашого минулого, що передається з покоління в покоління,

зберігаючи в собі неповторний колорит та автентичність. Саме в народній пісні знайшла своє відображення душа українського народу, його прагнення до свободи, любові та щастя.

Народна пісня завжди була не лише мистецтвом, а й потужним інструментом формування національної ідентичності. Через мелодії та слова пісень передавалися з покоління в покоління історична пам'ять, культурні коди та цінності народу. Вивчаючи народні пісні, молодь не лише заглиблювалася в історію свого народу, але й розвивала почуття приналежності до нього, формувала свідому громадянську позицію та усвідомлювала свою роль у збереженні культурної спадщини.

В роботах Іваницького А., відзначається, що «фольклор, якщо брати широко, складається не тільки із видів народного мистецтва, але увібрав естетичний, моральний, правовий, світоглядний досвід сотень поколінь» [16].

Українська народна пісня має терапевтичний ефект – катарсис – стан внутрішнього очищення, що настає після певних переживань і потрясінь. У психотерапії – спеціальний метод впливу, спрямований на виявлення і розрядку несвідомих імпульсів [36, с. 32].

Ритмічне повторення слів і мелодій заспокоює нервову систему, знімає стресові негаразди. Веселі пісні допомагають зарядитися позитивною енергією, а сумні – пережити важкі життєві моменти людини. Українські пісні допомагають усвідомити і виразити людського життя. Співаючи українські народні пісні, людина оздоровлюється, особливо це відчують люди із різними психологічними проблемами.

Сьогодні українська народна пісня активно використовується в різних видах терапії: музикотерапія, арт-терапія, фольклорна психотерапія та ін. Співання народних пісень допомагає розслабитися, відволіктися від негативних думок. Наприклад, співаючи про кохання, родину, красу природи, людина відчуває свою єдність зі світом, у неї підвищується самооцінка,

розвиваються творчі здібності. Спільне виконання пісень сприяє об'єднанню людей, зміцненню соціальних зв'язків.

Сучасні дослідження підтверджують високу ефективність української народної пісенної творчості в педагогіці (розвиток мовлення, музичної і ритмічної пам'яті, музичного слух у дітей). В психотерапії: народні пісні використовуються в роботі з людьми із травмам, тривогою та депресією.

На сьогоднішній день народна пісня набуває важливості в роботі з людьми із особливими потребами.

Естетотерапія – це напрямок психотерапії, який використовує мистецтво та творчість для лікування різних психологічних проблем. Вона базується на припущенні, що занурення в естетичний досвід може сприяти емоційному зціленню та особистісному зростанню. Види естетотерапії різноманітні: від музикотерапії та арт-терапії до танцютерапії та драмотерапії. Кожен з цих методів має свої особливості та застосовується для вирішення певних психологічних завдань.

Види естетотерапії:

- казкотерапія – підвищений рівень усвідомленості подій, розвиток душі, знання про закони життя та варіанти соціального прояву творчої сили людини;

- лялькотерапія – розвиток дрібної моторики рук, фантазії та мислення, вираження характеру та концентрація уваги;

- музикотерапія – естетизація та гармонізація, розвиток: комунікативної, творчої уяви, фантазії, емоційної сфери, колективізму та естетичних потреб;

- фототерапія;

- ігрова терапія – встановлення позитивних стосунків з дитиною, прояв почуттів, розвиток самопізнання та самоконтролю;

- фольклорна арттерапія – розвиток комунікативної сфери, дихальна практика, танцювально-рухливий розвиток тощо.

На думку Федій О., українська дитяча народна пісня «передбачає багату палітру супроводжуваних, адекватних художньому образу пісні видів естетичної діяльності:

- танок;
- образотворча діяльність;
- драматизація;
- слухання;
- композиція;
- імпровізація на музичних інструментах» [35, с. 182]

Український пісенний фольклор – це невичерпне джерело естетичного та духовного розвитку дитини дошкільного віку. Його мелодії, ритми та тексти, виковані віками, несуть у собі глибокий психологічний зміст, який резонує з дитячою душею. Залучаючи дошкільнят до світу народної пісні, ми не лише збагачуємо їхню музичну культуру, а й сприяємо їхньому всебічному розвитку. Народна пісня – це не просто звуки, це мова душі народу. Занурюючись у світ народної пісні, дитина не лише пізнає свою культуру, а й відчуває себе частиною великого цілого. Це сприяє формуванню у неї національної самосвідомості, почуття гордості за свій народ. Включення українського пісенного фольклору в освітній процес дошкільного закладу має важливе значення для розвитку мовлення, формування музичного слуху, розвитку рухової активності та соціалізації [27].

Владимирова А. і Голінська Т., акцентують: «Опанування вихователями закладів дошкільної освіти та вчителями початкової школи посилюваними психотерапевтичними прийомами, формами й видами естетотерапевтичної роботи дозволить цілеспрямовано й свідомо будувати освітній процес на основі особистісно-орієнтованого підходу, пізнання особистісної своєрідності кожної дитини, відчуття їхньої неповторності» [8, с. 196]. Використання пісенного фольклору в дошкільному закладі має бути системним і комплексним. Важливо не лише співати пісні, а й створювати

атмосферу занурення в народну культуру, організовувати тематичні свята, ігри, заняття.

Таким чином, український пісенний фольклор є незамінним засобом естетичного виховання дошкільнят. Він сприяє всебічному розвитку дитини, формуванню її особистості, збагачує її духовний світ. Інтеграція українського пісенного фольклору в освітній процес дошкільних закладів є необхідною умовою для формування всебічно розвиненої, творчої особистості, яка любить і шанує свою культуру [27].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЕСТЕТИКО- ТЕРАПЕВТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ В РОБОТІ ІЗ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Естетико-терапевтичні форми і методи роботи із дітьми дошкільного віку, критерії та рівні (констатувальний експеримент)

Розробка та впровадження в освітній процес нових педагогічних технологій, інтеграційний підхід до викладання предметів естетичного циклу в сучасних закладах дошкільної освіти – один із напрямів активних пошуків нових педагогічних рішень, які сприяють розвитку творчого потенціалу як дітей, так і вихователів.

Владимирова А., наголошує: «В розмаїтті засобів естетотерапевтичного впливу на емоційну сферу дорослого, а саме за допомогою музикотерапії, вокалотерапії, танцювально-рухової терапії, лялькотерапії, казкотерапії, терапії кольором, кінезітерапії, фольклорної арттерапії, фототерапії та багатьох інших естетотерапевтичних мистецьких засобів, людина позбувається дискомфорту, у неї відновлюється природна гармонія із навколишнім світом, відроджується прагнення до пізнання, а також задоволення і насолода від навчальної діяльності» [5, с. 97].

Естетико-терапевтичний напрям роботи в закладах дошкільної освіти сьогодні – це потужний інструмент, що допомагає вихованцям не лише розвивати власні творчі здібності, але й сприятиме їхньому емоційному спокою, розвитку пізнавальних процесів і соціалізації, а також корекції певних труднощів, а головне – обійти мовленнєві бар'єри.

Дитина швидко адаптується до умов життя, оскільки вихователі спрямовують її на творче створення образу, конструктивне та оптимістичне її сприйняття, саме тому важливим завданням сучасної педагогіки стає визначення і знаходження тих естетико-терапевтичних форм і методів роботи із дітьми дошкільного віку, які підвищать невикористаний потенціал вокальної педагогіки у її розвитку.

У нашому дослідженні розкривається одна із актуальних проблем, пов'язаних із музичним вихованням сьогодення – це естетико-терапевтичний потенціал українського пісенного фольклору в роботі із дітьми дошкільного віку на музичних заняттях, оскільки тільки через справжнє перетворення, виразність музичного образу можна запам'ятати і передати почуття, думки, рухи героїв музичних творів.

Благодатним підґрунтям для розвитку артистизму дошкільнят можуть стати будь-які етапи музичного заняття (слухання музики, сольний спів, спів в дуеті, тріо, гра на інструменті, вокально-хорова робота, інсценування пісень, постановка музичних ігор-опер та ін.). Особливо сприятливими умовами в навчанні дошкільнят відбуваються у процесі вокально-ігрової діяльності.

В історії вокального мистецтва накопичено багатий та цінний матеріал щодо проблеми розвитку артистизму хорео-музично-поетичної творчості (Лисенко М.), пісенної та музично-театралізованої діяльності. Взаємопроникнення цих форм сприятимуть глибшому, емоційному розкриттю художнього образу, формуванню інтересу дітей до мистецтва взагалі.

Естетико-терапія – це напрямок психотерапії, який використовує мистецтво як засіб для самовираження, самопізнання та розвитку особистості. В процесі роботи над українською народною піснею особливо ефективними засобами, що доповнюють пізнання українського пісенного фольклору виступають:

- музикування сприяє розвитку музичного, ритмічного, тембрового слуху, а також емоційної сфери;

- рухова активність, що супроводжується музикою (танці, танки, ігри, різноманітні вправи) допомагають розвивати у дитини координацію, виражати її емоції;

- театралізована діяльність дозволяє дитині спробувати себе в ролі актора, а також розвиває уяву, фантазію, пам'ять, комунікативні навички.

- малювання, завдяки чому дитина виражає власні емоції, фантазії, страхи;

- ліплення сприяє розвитку образного мислення, а також розвиває дрібну моторику;

- аплікація: допомагає відчутти колір і форми, розвиває композиційні уявлення і вміння;

- конструювання допомагає мислити і розвиває координацію рухів та ін.

В нашій роботі ми виділили наступні принципи:

- принцип індивідуального підходу до кожної дитини, як унікальної особистості;

- принцип сприятливої атмосфери, яка створить безпечний простір для того щоб вихованці відчували себе комфортно;

- принцип позитивного підкріплення, за допомогою якого дитина повинна проявляти навіть найменші природні творчі здібності;

- принцип поступових ускладнень завдань, що відповідатимуть віку дитини, допоможуть розкрити її природні задатки;

- принцип залучення батьків до освітнього процесу допоможе більш повному покращенню розкриття емоційного стану дитини (настрій, агресивність, тривожність та ін.).

Експериментальна робота за темою дослідження «Естетико-терапевтичний потенціал української народної пісні в закладах дошкільної

освіти» проходила на базі виробничої педагогічної практики в Херсонському закладі дошкільної освіти № 9 комбінованого типу Херсонської міської ради.

Проведення констатувального етапу експериментального дослідження дозволив виявити значення української народної пісні у вихованні дітей дошкільного віку. Аналізуючи науково-педагогічну та методичну літературу, дослідження видатних науковців і практиків, ми виокремили критерії та компоненти.

Критеріями оцінювання нашого дослідження визначено:

- *емоційно-пізнавальний компонент із його критеріями*, а саме: емоційна реакція на музику та здатність виражати свої почуття через сприймання пісні, зміна настрою в процесі слухання і виконання пісень; пізнавальний розвиток, допомагає зрозуміти зміст пісні, розширити словниковий запас, увагу й пам'ять дитини;

- *мовленнєво-інтонаційний компонент*, що покращує дикцію дошкільників, формує навички спілкування дітей і дорослих;

- *соціально-терапевтичний компонент*, що допомагає позитивному почуттю колективізму, розвитку комунікативних навичок і взаємодії із іншими дітьми під час співу; фізичний розвиток розвиває не тільки дрібну моторику і координацію рухів, але й поліпшує поставу, що підтверджує ефективність естетико-терапевтичних занять.

Естетико-терапевтичні методи – це не просто заняття, а продуктивний шлях до всебічного розвитку дитини та її гармонійного світу, що дозволяють не лише розкрити творчий потенціал дитини, але й вирішати проблеми кожної дитини щодо здоров'я, спілкування і поведінки в колективі одногрупників. Вихователь повинен бути чуйним до потреб кожної дитини, підбирати індивідуальні, групові завдання й створювати сприятливі умови для творчості.

Оцінка ефективності естетико-терапевтичної роботи із дітьми дошкільного віку за допомогою української народної пісні передбачає аналіз

того, наскільки успішно запропоновані методи сприяють розвитку дитини. Нами виділені три основні рівні: високий, середній і низький (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Критерії оцінювання

<p>Високий рівень ефективності</p>	<p>Дитина чітко розуміє зміст пісні, емоційно відгукується на мелодію і текст, чисто інтонує мелодію, активно бере участь у співах, музичних та музично-дидактичних іграх, що пов'язані із піснею. Спостерігається позитивний вплив на розвиток мовлення, покращується вимова, з'являється інтерес до звуків мови, пам'яті, емоційної сфери. Дитина самостійно приймає участь у пластичному інтонуванні, придумує власні звуковисотні вправи і мелодії, спілкується із однолітками за допомогою пісень, має гарну дикцію.</p> <p>Діти активно виражають свої почуття під час співу та слухання пісень, легко запам'ятовують тексти та мелодії, а також створюють власні мелодії та тексти пісень, імпровізують, використовують пісні в різних видах самостійної діяльності.</p> <p>Діти легко вступають у контакт із однолітками під час співу, проявляють емпатію, співпрацюють, що зменшує рівень тривожності, агресивності, підвищується власна самооцінка. З'являється інтерес до українських традицій, історії запропонованих пісень.</p>
------------------------------------	--

Продовження табл. 2.1.

Середній рівень ефективності	<p>Діти уважно слухають пісні, але не завжди активно в них беруть участь. Переважає часткове запам'ятовування окремих фрагментів пісень, але не весь текст.</p> <p>Діти отримують задоволення від співу, але не завжди виражають свої почуття, можуть змінювати мелодію або ритм пісні, але не створюють власні можуть відчувати труднощі в співі або рухах.</p> <p>Дитина розуміє основний зміст пісні, може співати її, але менш виразно, ніж на високому рівні. Проявляє інтерес до музичної діяльності, але музична ініціатива недостатня. Дитина проявляє інтерес до виконання запропонованих пісень, чистота інтонації відсутня, але є потенціал для подальшого розвитку, активно залучається до співу, музично-рухової діяльності, може допускати помилки у тексті, виконанні рухів під музику, не завжди точно відтворює ритмічний рисунок пісні.</p>
Низький рівень ефективності	<p>Дитина пасивна, не проявляє інтересу до музичних творів, має труднощі із запам'ятовуванням тексту і мелодії пісень, не завжди бере участі в музичних іграх, має проблеми із дикцією, відволікається, спілкуючись із однолітками під час музичних занять або уникають спілкування під час співу.</p> <p>У зв'язку із труднощами запам'ятовування відмовляються співати, не проявляють емоцій в процесі слухання музики, творчі прояви відсутні.</p>

Для більш об'єктивного оцінювання ефективності ми використовували наступні методи:

- *Метод спостереження* за поведінкою дітей під час і після виконання пісень, як дитина реагує на музику, чи активно бере участь у співі, рухах, іграх, як взаємодіє із іншими дітьми. Велика увага приділялася емоційній реакція, рівня активності, інтересу до музики, готовності до співпраці.

- *Метод бесіди*, як індивідуальної так і групові зясував які враження діти отримують від музичних занять, які улюблені пісні співають в сім'ї, запитання були спрямовані на зясування їхнього емоційного стану, розуміння змісту пісень та бажання співати.

- *Метод аналізу творчих дитячих робіт*, які були зроблені в процесі слухання музики, дозволив зрозуміти, як дитина сприймає музику, які образи вона створює за допомогою малюнку, аплікації, пластиліну або із природного матеріалу.

- *Метод тестування* дозволив визначити музичні здібності кожного із вихованців, а також перевірити дітей на знання текстів пісень, музичних інструментів. Були застосовані музично-дидактичні ігри для оцінки музичних здібностей дітей за програмою Романюк І., наприклад, музично-дидактична гра для розрізнення висоти звуку «Чия хатка?»:

Мета: виявляти дитячі вміння розрізняти висоту звуку, спробувати відтворювати їх.

Обладнання: дзвіночки різного звучання (високий, середній, низький).

Методика проведення гри. Педагог пропонує дитині показати, як нявкає великий кіт (низький звук), мама-кицька (дещо вищий звук), маленьке кошеня (високий звук). Граючи на дзвіночках, вихователь запитує: «Хто із котиків відповідає?».

Діти сідають по стільчикам – це «хатки», що розставлені по колу на великій відстані.

Вихователь запитує: Куди наш Романчик (наша Галинка) піде?

Туди, де муркоче великий кіт, або співає мама-кішка, а може до маленького котика, яке нявчить?

Дитина, яку назвав вихователь, проходить уздовж стільців, стукає по одному із них і запитує: «Хто в цій хатинці живе?» У цей час вихователь дзвонить дзвіночком, а той, хто сидить за стільцем, «нявкає», передаючи голосом нявкання кота, кішки або кошеняти. Ведучий з'ясовує, правильність відповіді дитини, яка відтворила звук та займає «хатку»

Для виявлення чистоти інтонації, а також упізнавання знайомих пісень за мелодією і перевірки вокальних навичок пропонується вправа «Спів по фразах».

Мета: перевірити якість виконання дітьми знайомих пісень, уміння правильно впізнавати пісню та інтонаційно правильно передавати у співах її мелодію.

Методика проведення запропонованої вправи.

Музичний керівник пропонує дитині прослухати по черзі декілька знайомих мелодій пісень. Дітям пропонується згадати назву пісні та відобразити голосом фразу з пісні, потім вихованцю пропонується проспівати знайому пісню за музичними фразами, співаючи виразно, без напруження, чітко артикулюючи.

Якщо дитина легко впізнає та називає пісні, запропоновані вихователем або музичним керівником, виразно виконує пісню, передаючи характер і динаміку – це високий рівень

Вихованець не чисто інтонує, але називає пісню або правильно визначає декілька пісень на слух – це середній рівень.

Дитина не може передати характер звучання фрази або пісні, не зацікавлена у своєму виступі – це низький рівень.

Горішна О., підкреслює: «Музична інтонація виконує функції моделі, за допомогою якої відтворюється інформація – художній образ – саме те, що потрібно запиту психології дошкільнят. Клітини дитячого мозку дуже чутливі

і реагують на об'єкти сприйняття тоді, коли ці об'єкти – образи. Дитячий музичний фольклор впливає на емоційне сприйняття та зацікавленість дитини в новій інформації, зосередження дитячої уваги на конкретному наочному, словесному чи музичному образі» [10, с. 10 – 11].

Отже, оцінювання ефективності естетико-терапевтичної роботи з дошкільнятами за допомогою народної пісні передбачає комплексний підхід, який дозволяє виявити зміни в різних аспектах розвитку дитини. Враховуючи особливості кожної дитини необхідно коригувати освітній процес: підбирати новітній музичний та музично-ігровий матеріал, підвищувати мотивацію дітей шляхом створювання ситуації успіху, аналізу власної роботи.

Критерії та показники нашого експериментального дослідження визначили дві групи вихованців старшого дошкільного віку. Кожна група має особні рівні-показники музичного розвитку засобами української народної пісні.

Співи із дітьми в супроводі музичних інструментів, а також без акомпанементу із використанням різних форм роботи (індивідуальне вокальне виконання, хорове співання, парне виконання, хороводи та ін.), робить заняття більш різноманітним і цікавим, а музично-рухові ігри й танці під народну музику сприяють розвитку музичного слуху та координації рухів. Інсценізація пісень залучає дітей до створення нових художніх образів, розвиває у них уяву, фантазію. Українські народні пісні у різних її проявах (соло, дуєт, ансамбль, хор та ін.) – це не просто свята і розваги, а потужний інструмент виховання патріотичних почуттів, любові до рідної культури, звичаїв і традицій свого народу. Систематичне звертання до народної пісні в роботі із дошкільнятами сприяє їхньому більш швидкому всебічному розвитку.

Підсумовуючи результати констатувального експерименту щодо естетико-терапевтичного потенціалу української народної пісні в закладах дошкільної освіти визначено, що із високий рівнем було виявлено 2 % дітей експериментальної і 2 % контрольної груп. 62 % дітей в експериментальній і

66 % дітей в контрольній групі мають середній рівень. На низькому рівні знаходяться 36 % дітей в експериментальній групі і 32 % дітей в контрольній групі (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Характеристика рівнів констатувального етапу дослідження

Рівні	«Калинка» (ЕГ)	«Струмочок» (КГ)
Високий	2 %	2 %
Середній	62 %	66 %
Низький	36 %	32 %

За результатами визначено, що на більш високому рівні щодо естетико-терапевтичного потенціалу української народної пісні в закладах дошкільної освіти знаходиться старша група «Струмочок» (КГ) на попередньому порівнянні із старшою групою «Калинка».

Таким чином, ми встановили, що в процесі обґрунтування естетико-терапевтичного потенціалу української народної пісні в закладах дошкільної освіти важливими засобами виступають спостереження, бесіди, тестування, музично-дидактичні та творчі завдання, а також досвід освічених музичних керівників, вихователів, методистів і науковців. Головний висновок констатувального дослідження полягає в необхідності впровадження в освітній процес здоров'язберігаючих технік, однією із яких виступає пісенна естетотерапія, особливо це важливо зараз, під час воєнних дій в Україні, щоб українська народна пісня, як символ життя, продовжувала лікувати душі українців, своїми колисковими, дитячими, побутовими, історичними, патріотичними та іншими вокальними творами – це і стало поштовхом для проведення формувального експерименту, основою якого стануть важливі проблемні завдання із зазначеного питання.

2.2. Експериментальна перевірка ефективності естетико-терапевтичних методів засобами української народної пісні в закладах дошкільної освіти (формувальний експеримент)

Українська народна пісня – це доказ того, що наша культура та історія мають безмежний естетико-терапевтичний потенціал і повинні ефективно використовуватися у педагогічному процесі. Душевна здатність мелодій української музики впливає на емоційний стан людини, розвиває її творчі здібності, сприяє соціалізації та формуванню ціннісних орієнтацій. Музичний супровід, тексти, мелодичність – все це працює на підсвідомому рівні, що заспокоює, надихає та об'єднує спільноту.

Особливе значення у сфері освітньої та музично-виконавчої діяльності в дошкільній установі має створення спеціально продуманих умов для повноцінного розвитку особистості, виявлення її власної індивідуальності.

Розвиток музикальності, артистизму в дітей дошкільного віку на музичних заняттях – це справжня потреба сучасної системи освіти, яка переходить від епізодичності до системного моделювання його навчальної функції. Українська народна пісня повинна стати ефективним інструментом в руках музичного керівника, вихователя, дорослих, які супроводжують дитину, але для реалізації цього потенціалу необхідно створити певні *педагогічні умови*:

- Глибоке пізнання української народної пісні (історія, події, розуміння тексту, образів, які супроводжують мелодію, емоції, характер мелодичного та ритмічного рисунку, аранжування, відчуття темпу).

- Створення атмосфери довіри, безпеки, обстановки, що сприяє творчості та самовираженню, усвідомлення колективу, в якому кожен учасник відчуває підтримку і заохочення, заохочення до музично-танцювальної імпровізації, а також власної інтерпретації пісні.

- Добір різноманітних методів щодо роботи із пісенним матеріалом, який повинен відповідати віковим особливостям дітей, їхнім інтересам,

психологічним особливостям; поступове ускладнення творчого тематичного матеріалу.

- Використання активних естетико-терапевтичних методів, а саме, участь в музичних та музично-дидактичних іграх, інтерактивних вправах, які залучають дітей до пісенно-танцювальної діяльності; індивідуальний і хоровий спів; спів із рухами і танцювальними елементами.

- Привчання дітей до слухання та аналізу музичних фрагментів і порівняння різних музичних та художніх інтерпретацій.

- Підтримка творчого потенціалу особистості – заохочення вихованців до різних видів діяльності.

- Залучення фахівців для професійного супроводу естетико-терапевтичного напрямку.

Мета нашого дослідження – це розкриття сутності естетико-терапевтичних можливостей української народної пісні в закладах дошкільної освіти. Згідно із метою визначені *завдання* щодо формувального експерименту:

1. Обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність естетико-терапевтичних методів засобами української народної пісні в дошкільній освіті.

2. Проаналізувати динаміку естетико-терапевтичного потенціалу української народної пісні в закладах дошкільної освіти.

Виконання цих завдань відбудеться за умовами зацікавленості дошкільнят, вихователів, музичних керівників і дорослих до освітнього процесу на музичних заняттях, а також суспільній підготовці до свят і розваг засобами проєктної діяльності, в якій будуть реалізовані новітні форми та прийоми естетико-терапевтичної роботи, що має в повній мірі розкрити потенціал української народної пісні.

Естетико-терапевтичний потенціал народної пісні – це емоційні, когнітивні, соціальні та фізіологічні складові, які допомагають виражати

особистісні почуття, переживати й знімати напругу, а також впливати на різні фізіологічні процеси організму.

Врахування віку дітей, їхніх інтересів та емоційного стану, активна участь на музичних заняттях, святах, розвагах, участь у створенні спільних проєктів розвиває у дошкільнят емпатію, знімає стреси.

На сьогоднішній день у музичному вихованні єдиної класифікації педагогічних методів не існує, але виділені найбільш поширені, такі як словесні, практичні, наочні.

В нашому експерименті, для того, щоб довести правильність гіпотези, ми задіяли наступні методи і прийоми:

Словесні: бесіди, розповіді, пояснення, поетичне слово, казки, оповідання, легенди, малі форми дитячого музичного фольклору.

Богуш А., Гавритш Н., Котик Т., відмічають, що «взаємозв'язок музичної й мовленнєвої діяльності виховує в дітей естетичні піднесенні почуття, розвиває музичний і поетичний слух, стимулює образне мовлення дітей, активізує мовлення й художньо- мовленєву діяльність» [2, с. 283].

Практичні: показ музичним керівником виконавських прийомів у вокально-хоровій роботі, музично-ритмічні діяльності, гри на шумових і музичних інструментах.

Метод спостереження викликає у дітей хвилюючі враження і переживання.

Метод моделювання пов'язаний із зрозумілими і доступними дітям музичним діями, образами (плескання, клацання, тупання, стукання, зображення та ін.).

Метод уподібнення (міміка, інтонація, вправи для розвитку сенсорики, елементарне поліхудожнє втілення).

Метод стимулювання до музичної творчості засобами слова, показу образа (малюнок, мультиплікація, ліплення, аплікація та ін.)

Метод ігрової діяльності виступає вершиною різних форм і видів музичної діяльності.

Метод порівняння (художньо-музичний, слуховий, тактильний).

Наочно-слуховий метод визначається як провідний компонент музичного виховання.

Наочно-зоровий метод в музичному вихованні виконує допоміжну функцію.

Слухово-зоровий метод виступає ефективним засобом пізнання навколишнього світу.

Важливе значення для результатів музичного навчання визначає застосування наочності та технічних засобів. Науковці зазначають: «Важко уявити собі навчання гри на музичному інструменті без його наявності. У музичному вихованні до засобів слід віднести так зване музично-розвивальне середовище, в якому здійснюється даний процес [19, с. 147].

Використання наочних посібників у музичному розвитку і вихованні дошкільників дозволяють розкрити уявлення про музичне мистецтво, українські народні пісні, музичні інструменти, засоби музичної виразності в простій і доступній ігровій формі.

Використання у роботі із дошкільниками фланелеграфа, обтягнутого з одного боку фланеллю і закріпленого на дерев'яній підставці на якому зверху наклеєні вузькі смужки оксамитного паперу, що відображають нотний стан, дозволяють за допомогою нот-кружечків запам'ятати назви нот або відобразити сюжет відомої пісні. Сучасним заміником фланелеграфа за необхідності може стати магнітна дошка [14, с. 32].

Сучасними технічними засобами музичного навчання виступають комп'ютерні, звукові, екранні, екранно-звукові прилади та ін.

Втілення у процес формувального експерименту комплексу методів – сучасного фольклорного пісенного матеріалу, спостереження, порівняння, бесід, ігрових вправ, аналізу, синтезу та статистичного вимірювання,

підготувало базу для здійснення наступних етапів: підготовчого, основного та узагальнюючого.

Формувальний експеримент в процесі підготовчого етапу зазначив педагогічні умови, які були обґрунтовані на теоретичному рівні. Також були визначені і практичні завдання щодо ефективності естетико-терапевтичних методів засобами української народної пісні в закладах дошкільної освіти й обрано для порівняння рівнів виконання цих завдань дві старших групи вихованців закладу дошкільної освіти (контрольну та експериментальну).

В процесі проведення основного етапу формувального експерименту передбачалося перевірити рівні впровадження естетико-терапевтичних методів засобами української народної пісні в закладах дошкільної освіти та отримати результати їх реалізації на практиці.

Позитивними умовами проведення основного етапу формувального експерименту щодо естетико-терапевтичного потенціалу української народної пісні в закладах дошкільної освіти виступили наступні техніки:

- впровадження інтерактивних методів в процесі музичного виховання (музично-театрально-ігрова діяльність, образотворче мистецтво, новітні технології та ін.).

- метод перевтілення в образи персонажів пісень розвиває уяву та творчі здібності дітей;

- спів із супроводом шумових і музичних інструментів, що доповнює виконання пісень яскравості та емоційності;

- поповнення музичного репертуару сучасними композиціями на основі пісенного фольклору;

- використання засобів образної та емоційної виразності;

- використання наочності, виготовленої власними руками (аплікації, шумові інструменти із природного матеріалу, дидактичні музичні ігри, картки, малюнки, ляльки, декорації та ін.);

- створення позитивної емоційної атмосфери на заняттях, святах, розвагах та інших педагогічних проєктах;
- співи пісень, вправ у різних темпах і тональностях;
- залучення до творчої співпраці дорослих.

Отже, основними завданнями розучування українських народних пісень в старшій групі ЗДО є заохочення дітей до культури свого народу, формування навичок оздоровчого дихання, естетичного смаку, виховання патріотичних почуттів та звільнення від негативних проявів, страхів, які прийняті дитиною соціальним шляхом, особливо у воєнний час.

Перевірка рівнів на початковому етапі формувального експерименту вихованців із контрольної та експериментальної групи мали близькі показники.

Регулярність проведення музичних занять закріплює отримані знання та навички. Використання різноманітних методів, інтегративних прийомів допомогли уникнути монотонності, що зробило українську народну пісню не тільки пізнавальною, але й емоційно насиченою. Якщо музичний керівник і вихователь створюють на заняттях атмосферу радості й зацікавленості, тоді і діти будуть співати та слухати народні пісні із задоволенням. Прикладом сценарію музично-терапевтичної роботи на музичному занятті із використанням української народної пісні може бути ознайомлення із визнаною масово, стрілецькою піснею «Ой, у лузі червона калина».

Мета заняття: Збільшити знання дітей про українську народну пісню, розвивати музичний мелодичний слух, пам'ять, почуття ритму, виховувати патріотичні почуття, любов до рідного краю. Створювати позитивний емоційний настрій.

Музично-терапевтичний ефект:

- Формування почуття спільності та єдності.
- Розвиток емоційної сфери та зняття напруження і стресу.
- Підвищення самооцінки.

- Розвиток творчих здібностей.

Інформаційно-методичне забезпечення: Відеозапис стрілецької української пісні «Ой, у лузі червона калина» у виконанні різних сучасних виконавців в неоднакових музичних аранжуваннях, ілюстрації із зображенням козаків, калини, картин природи, символів України (калина, рушник, литаври, бунчук та ін.). Шумові та музичні інструменти (музичний трикутник, бубон, барабан, металофони та ін.).

Хід заняття

1. Організаційний момент

- Музичне привітання.
- Бесіда.

2. Основна частина

- Слухання пісні: «Ой, у лузі червона калина».
(Перше прослуховування пісні без слів, педагог звертає увагу на настрій та емоції дітей).
- Друге прослуховування пісні зі словами.
- Словникова робота.

Затитання до бесіди:

- Чи ви чули ви раніше цю пісню?
- Як ви думаєте, яку назву має пісня?
- Хто написав цю пісню?
- Про що розповідається у пісні?
- Які українські символи зображені на картинках?
- Третє прослуховування із дитячим музичним супроводом.

Рухова активність:

- Виконання рухів під пісню (танцювальні рухи, марширування).
- Гра «Литаври» (діти зображають, як козаки-литавризики б'ють по литаврах).

Творча робота:

- Малювання колективної картини до пісні.

Матвієнко С., указує: «Важливим чинником розвитку у дітей естетичного ставлення до світу є розуміння ними краси в природі, мистецтві та здатність до судження про красу. Впливаючи на почуття, прекрасне породжує думки, формує інтереси. У процесі естетичного сприймання дитина робить свої перші узагальнення. У неї виникають порівняння та асоціації» [20, с. 213].

3. Заключна частина

- Музичне прощання.

Вихід із актової зали в супроводі запису та підспівування пісні «Ой, у лузі червона калина» всією групою.

Ляшенко В., зазначає: «У сучасній музиці пісня є найпоширенішим музичним жанром. Сучасна пісня є засобом самовираження одночасно обох її авторів – поета та композитора. Вона має свою чітку форму, усталену композицію та користується різними музичними виражальними засобами для передачі найтонших параметрів емоцій та почуттів» [18, с. 123].

Спільний музичний проект – один із методів розвитку музичних здібностей вихованців освітніх закладів, але й чудовий досвід для дітей, вихователів, музичних керівників і батьків, який надає можливість не тільки розвивати дитячі творчі здібності, посилити почуття спільноти, але й виховувати почуття патріотизму та поваги до української культури.

Розглянемо алгоритм підготовки проекту щодо використання української народної пісні за допомогою естетотерапії, яка на сьогоднішній день є важливим напрямом виховання і розвитку дошкільця. Цей напрям допоможе розкрити потенціал у дітей до запам'ятовування і передачі знань наступним поколінням.

Прикладом може послужити створення музичної казки на основі українських народних пісень.

Алгоритм створення проекту

1. Вибір теми та визначення мети проекту.

Тема може бути пов'язана із певними святами календарного циклу України, порами року та природними явищами, історією українських музичних інструментів або відображати певний аспект українського побуту.

Мета, як завжди визначає, що треба досягти за допомогою проекту, наприклад, ознайомити дітей із жанрами українського дитячого фольклору, розвивати вокальні та музичні навички, підготувати виступ.

2. Підбір репертуару

Український пісенно-танцювальний фольклорний репертуар підбирається відповідно до вікових особливостей дітей, доречним в підготовці можуть бути цікаві історії, які відображені у книгах Скуратівського В., Воропая О., Верховинця В. та інших провідних науковців-збирачів українського фольклору.

Верховинець В., відмічає: «З усіма іграми повинна, здебільшого, товаришувати пісня, легко доступна своєю мелодією вихованцям. Хай малеча бавиться, співаючи, хай співає, граючись, – в цьому надзвичайно велика потреба у самої дитини, у її дитячого товариства та усього молодшого покоління нашого музичного народу» [4, с. 25].

Починати треба із найпростіших творів різних фольклорних жанрів (примовок, потішок, нескінчух, поспівок, пісень, елементарних танцювальних рухів, колядок, щедрівок, закличок, жнивварських, стрілецьких пісень, весняних хороводів та ін.).

Розподіл ролей передбачає участь вихованців усієї групи.

Діти, які мають розвинені природні вокальні дані можуть виступати сольо. У вокально-хорову роботу долучаються всі учасники проекту (діти, дорослі). До виступу в інструментальних номерах приєднуються ті, хто добре відчуває ритмічні рисунки мелодії. Також пропонуються віршовані і казкові

твори. Театрально-ігрова діяльність має великий перелік номерів, у яких діти із задоволенням будуть приймати участь, яка буде їм запропонована.

Створення творчих груп передбачає обрання дітьми тих ролей, які їм більше компанують, також всіх долучають до творчої колективної роботи (декорації, костюми, виставка малюнків, поробок із різних матеріалів та ін.).

Розробка сценарію передбачає визначення послідовності номерів, вступу та коди – заключної частини. Головне – створення цікавого сюжету, який об'єднає всі складники проєкту – пісні, вірші, танці, хороводи, образотворче мистецтво.

Готуючись до виступу треба проводити репетиції окремих номерів, підготувати костюми, або елементи до костюмів, декорації, музичний супровід, а також місце для виступу (концертний зал, актові зала, музична зала, майданчик та ін.). Обов'язково треба зробити рекламу і запросити гостей (батьків, вихованців і вихователів інших груп, фольклористів та ін.).

Залучення батьків до підготовки проєкту має велике значення. Дорослі теж можуть приймати активну участь у виступах (співати, показувати фокуси, брати участь в сюрпризних моментах тощо).

Використання сучасних технологій надає можливість зняти відео, створити презентації, які можна переглядати в домашніх умовах, показувати знайомим, робити висновки і корекції щодо наступних виступів.

Приклад музичного проєкту: «Казкові пісні України»

Тема: Естетико-терапевтичний потенціал українських народних пісень за казковими мотивами.

Мета: Розвиток емоційно-чуттєвої сфери дітей в процесі ознайомлення з українськими народними піснями із казковими елементами.

Етапи:

- Вибір українських народних пісень, наприклад, «Я лисичка, я сестричка», «А я рак-неборак», «Я коза ярая» з опери-казки «Коза-дереза» Миколи Лисенка, «Два півники», «Зайчику-зайчику» та ін.

- Підбір вправ-ігор для дихальної гімнастики, наприклад, «Вітер», «Джміль», «Рубання дров» та ін.
- Мовленнєві вправи «Сопілочка», «Барабанщик», «Дзвіночки» та ін.
- Спів та інсценізація пісень: «Два веселих гуся», «Жабенятка», «Ку-ку» та ін.
- Пальчикова гімнастика: «Веселе совенятко», «Казкові імпровізації» та ін.
- Створення костюмів казкових персонажів до героїв українських народних пісень-казок, виставка малюнків.
- Музикування (створення звукових картин до пісень).
- Музичні хороводи «Галя по садочку ходила», «Ведмедик і лісові звірята» та ін.
- Розробка сценарію музичної вистави.
- Репетиції.
- Релаксаційні вправи.
- Організація свята. Виступ.

Отже, метод проєктів засобами естетико-терапевтичного впливу, дозволить більш повно розкрити дитячий емоційно-почуттєвий стан, розвинути у вихованців художньо-образну уяву, естетичний смак, музичні здібності, зняти відчуття депресії та тривожності.

Таким чином, використання народної пісні у педагогічному процесі сприяє:

- розвитку мовлення (вивчення нових слів, формування правильної вимови голосних і приголосних звуків).
- вихованню почуття ритму (ознайомлення із різними ритмічними рисунками);
- розвиває музичний, гармонічний і тембровий слух (розпізнавання мелодій, тембрів голосів людей, інструментів, тварин, птахів);
- формує естетичний смак (навіювання любові до народної музики, звичаїв, обрядів, української культури);
- створює атмосферу поваги, спільності та взаєморозуміння;
- корегує поведінку, заспокоює, стимулює та відволікає.

На підсумковій стадії проведення формувального експерименту спираючись на критерії, визначаємо рівні. (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Характеристика рівнів констатувального етапу дослідження

Рівні	«Калинка» (ЕГ)	«Струмочок» (КГ)
Високий	5 %	3 %
Середній	67 %	65 %
Низький	28 %	32 %

Порівнявши, можемо констатувати, що за результатами попередньої перевірки дітей, яких із високим рівнем в експериментальній групі «Калинка» було виявлено 2 % стало на 3 % більше, ніж на початковому рівні, а в контрольній групі «Струмочок», в порівнянні із початком експерименту, збільшилося всього на 1 %.

У здобувачів із середніми показниками кількісні показники в контрольній групі зменшилися від 66% до 65%, а в експериментальній групі таких вихованців на початковому етапі експерименту було 62 %, після його завершення стало – 67 %.

Спостереження за вихованцями, що мали низький рівень до проведення експерименту і складала в контрольній групі 32 %, так і залишилася на тому рівні, а в експериментальній групі показники значно зменшилися від 36 % до 28 %.

Після проведеного нами аналізу отриманих результатів з'ясовано, що рівень знань після проведення формувального експерименту щодо визначення естетико-терапевтичного потенціалу української народної пісні в закладах дошкільної освіти в експериментальній групі «Калинка», вище від рівня знань контрольної групи «Струмочок».

Можна узагальнити, що отримані дані зумовлені тим, що здобувачі, контрольної групи «Струмочок», набували досвід за освітньою програмою і

стикалися із естетико-терапевтичними методами і прийомами в процесі вивчення пісенного матеріалу переважно на епізодичному рівні, в той час, як експериментальна група «Калинка» набувала досвід засобами інноваційних естетико-терапевтичних методичних прийомів.

Таким чином, методи, які добирають музичні керівники та вихователі в процесі визначення естетико-терапевтичного потенціалу української народної пісні в закладах дошкільної освіти є основними складниками на музичних заняттях – це слухання музичних творів, милування красою українських мелодій, вокально-хорова робота, розучування елементарних музично-ритмічних вправ, найпростіша імпровізаційна робота, підбір цікавого літературного супроводу, бесіди, казки, цікаві історії про українські народні пісні та їхню оздоровчу дію на людину.

2.3. Динаміка естетико-терапевтичного потенціалу української народної пісні в закладах дошкільної освіти

Підсумовуючи, ми бачимо дієвість запропонованих нами методів, які застосовувалися в процесі порівняльного аналізу визначення рівнів в експериментальній та контрольній групах щодо естетико-терапевтичного потенціалу української народної пісні в закладах дошкільної освіти.

Аналіз результатів проведеного нами дослідження за темою «Естетико-терапевтичний потенціал української народної пісні в закладах дошкільної освіти» підтвердив, що в процесі організації експериментальної роботи зафіксовано зростання кількісних і якісних показників в експериментальній групі (ЕГ) «Калинка», порівняно із контрольною (КГ) «Струмочок».

За визначеними нами критеріями та їхніми компонентами (*емоційно-пізнавальний, мовленнєво-інтонаційний, соціально-терапевтичний*), вихованці швидко поповнювали словниковий запас, вчилися аналізували

засоби музичної виразності (мелодія, інтонація, ритм, темп, тембр, жанр та ін.), усвідомлювали і намагалися відобразити ідеї українських народних пісень, як на музичних заняттях так і в запропонованих проєктах, у яких широко представлені естетико-терапевтичні методичні прийоми, що сприяють розслабленню дитини, знімають напругу і стреси. Співаючи українські народні пісні, дошкільники не лише розвивають свої голосові дані, але й вчаться розуміти й виражати власні почуття, що допомагає їм краще адаптуватися в соціальному середовищі (Таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка визначення естетико-терапевтичного потенціалу
української народної пісні в закладах дошкільної освіти
(контрольний зріз у %)

Рівні	«Струмочок»		«Калинка»	
	Контрольна група (%)		Експериментальна група (%)	
	початок експерименту	після експерименту	початок експерименту	після експерименту
Високий	2	3	2	5
Середній	66	65	62	67
Низький	32	32	36	28
	100	100	100	100

В таблиці вказується, що в експериментальній групі «Калинка» відбулися позитивні зміни. Якщо в проведені констатувального етапу дослідження кількість здобувачів старшої групи ЗДО із високим рівнем

дорівнювала всього 2%, як і в контрольній групі, то на прикінцевому етапі ми спостерігаємо, що цей рівень рівня досягнув 5% дітей. На середньому рівні замість 62% вихованців, які були виділені на початку експериментальної роботи, наприкінці експерименту нами виділено склали 67%. Суттєво змінилися показники дошкільників із низьким рівнем: на початку експерименту їх було 36 %, а наприкінці експерименту стало 28 %.

Характеризуючи високий рівень визначення естетико-терапевтичного потенціалу української народної пісні в контрольній групі, спостерігаємо, що показники змінилися на 1%. Група дітей із середнім рівнем зменшилася на 1%, а процент дошкільників із низьким рівнем залишився на рівні 32%.

Порівняльні кількісні дані рівнів щодо визначення естетико-терапевтичного потенціалу української народної пісні в закладах дошкільної освіти на констатувальній та формувальній стадії дослідження внесені в таблицю.

Таким чином, в результаті цілеспрямованої організації освітнього процесу та проведеної експериментальної роботи на констатувальній та формувальній стадії нашого дослідження доведено, що системна робота із українською народною піснею є ефективною і доцільною, а також сприяє розвитку музичної пам'яті та аналітичних здібностей вихованців, формує у них навички самостійного виконання пісень не тільки в ігровій діяльності, але й в побуті.

Діти із задоволенням спостерігають за співами дорослих, особливо прислухаються до тексту і виконання. Здобувачі старшої групи мають потенціал до більш складних музичних завдань. Проявляючи власну креативність, вони здатні не тільки швидко запам'ятовувати текст, але й створювати власні музичні, ритмічні та вокальні композиції.

ВИСНОВКИ

Результати нашого дослідження надали змогу зробити наступні висновки:

1. Аналіз і вивчення наукової, психолого-педагогічної та мистецтвознавчої літератури щодо естетико-терапевтичних можливостей українського пісенного фольклору, як складової освітнього процесу в закладах дошкільної освіти дозволив висвітлити витoki становлення українського пісенного фольклору і довести, що працювати із українською народною піснею в закладах дошкільної освіти – це не просто розучування пісні, але й потужний інструментарій естетизації та гармонізації педагогічно-корекційного середовища. Українська народна пісня – це невід’ємна частина культурної спадщини українського народу, і незважаючи на всі випробування вона має свою актуальність і сьогодні, тому ми маємо нагоду зберегти цей скарб для нащадків і передати його наступним поколінням.

2. Охарактеризовано психофізіологічні показники музичного розвитку дітей дошкільного віку. Розуміння психофізіологічних основ музичного розвитку дозволяє педагогам створювати ефективні умови для гармонійного зростання та всебічного розвитку дитини, а саме: сприяти розвитку інтелекту, пам’яті та уваги; соціалізації й розвитку комунікативних навичок і творчих здібностей; формувати естетичний смак, почуття прекрасного та вчити емоційно виражати власні почуття.

3. Розглянуто естетико-терапевтичний потенціал української народної пісні в закладах дошкільної освіти. Українські народні пісні допомагають усвідомити і виразити людське життя. В нашому дослідженні доведено, що українська народна пісня має естетико-терапевтичний ефект і виступає захисним механізмом перетворення негативного відчуття у людини страху, болю, агресії на позитивне відображення власних почуттів, які проявляються у процесі співу та творчої діяльності. Ритмічне повторення слів

і мелодій заспокоює нервову систему, знімає стресові негаразди. Веселі пісні допомагають зарядитися позитивною енергією, а сумні – пережити важкі життєві моменти людини. Співаючи українські народні пісні, людина оздоровлюється, особливо це відчують люди із різними психологічними проблемами.

4. Естетико-терапія – це напрямок психотерапії, який використовує мистецтво як засіб для самовираження, самопізнання та розвитку особистості. В нашому дослідженні визначенню критеріїв (емоційно-пізнавальний, мовленнєво-інтонаційний, соціально-терапевтичний) допоміг методичний інструментарій, за допомогою якого були визначені рівні констатувального та формувального етапу діагностики дітей дошкільного віку. Це словесні, практичні та наочні методи. Особливу увагу хочеться звернути увагу на метод спостереження, що викликає у дітей хвилюючі враження і переживання, метод моделювання, що пов'язаний із зрозумілими і доступними дітям музичним діями, образами (плескання, клацання, тупання, стукання, зображення та ін.), метод уподібнення (міміка, інтонація, вправи для розвитку сенсорики, елементарне поліхудожнє втілення), метод стимулювання до музичної творчості засобами слова, показу образу (малюнок, мультиплікація, ліплення, аплікація та ін.), метод ігрової діяльності, що виступає вершиною різних форм і видів музичної діяльності, метод порівняння (художньо-музичний, слуховий, тактильний), наочно-слуховий метод, що визначається як провідний компонент музичного виховання. Наочно-зоровий метод в музичному вихованні виконує допоміжну функцію, а от слухово-зоровий метод виступає ефективним засобом пізнання навколишнього світу.

5. Обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність методичного інструментарію естетико-терапевтичного потенціалу української народної пісні в роботі із дітьми дошкільного віку. Особливим виявився метод проєктів засобами естетико-терапевтичного впливу, який дозволив більш повно розкрити дитячий емоційно-почуттєвий стан,

розвинути у вихованців художньо-образну уяву, естетичний смак, музичні здібності, зняти відчуття депресії та тривожності.

6. Досліджено динаміку естетико-терапевтичного потенціалу української народної пісні в закладах дошкільної освіти. Аналізуючи результати, проведеного нами дослідження за темою «Естетико-терапевтичний потенціал української народної пісні в закладах дошкільної освіти», підтверджено зростання кількісних і якісних показників в експериментальній групі у порівнянні із контрольною групою, що відображено в роботі.

Таким чином, наше магістерське дослідження щодо естетико-терапевтичного потенціалу української народної пісні в закладах дошкільної освіти переконує, що естетико-терапія засобами української народної пісні – це універсальний інструмент, який створює атмосферу довіри, безпеки та творчості і може бути методичним доробком у роботі вихователів, музичних керівників і батьків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л. Театр і гра. Вдома, у дитячому садку, в школі. Київ: 2002. 291 с.
2. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. 304 с.
3. Богуш А. М., Лисенко А. В. Українське народознавство в дошкільному закладі: Навч. посіб. К.: Вища шк., 2002. 407 с.
4. Верховинець В. Весняночка. К.: Муз. Україна, 1989. 343 с.
5. Владимірова А., Андрагогічний потенціал естетотерапевтичної освіти дорослих. *Психолого-педагогічні аспекти навчання дорослих у системі неперервної освіти: зб. матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції у 2 част., м. Біла Церква, 14 грудня 2023 р. Частина 1 / упорядкування: В. С. Кулішов, Ю. С. Герасименко, І.А. Кучеренко.* Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2023. С. 95 – 99.
6. Вивчення українського дитячого пісенного фольклору у ДНЗ URL: irbis-nbuv.gov.ua > irbis_nbuv > cgiirbis_64 > zn...
7. Гаврілова Л. Терапія мистецтвом і музикотерапія в профілактиці та корекції емоційних станів дітей дошкільного й молодшого шкільного віку. Київ, 2019. 390 с.
8. Голінська Т., Владимірова А. Актуалізація превентивних функцій естетотерапевтичних засобів у природних умовах освітнього процесу. *The 16 th International scientific and practical conference «prospects for the development of modern science and practice» (11-12 may, 2020),* С. 193-198.
9. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь. 1997. 376 с.

10. Горішна О., Розвиток творчих здібностей старших дошкільників засобами музично-ігрового фольклору. Кам'янець-Подільський: Заклад дошкільної освіти №1. 2017. 97 с.
11. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років (наук. кер. проекту Огнев`юк В. О., авт. колектив Беленька Г. В., Богініч О. Л., Богданець- Білоскаленко Н. І. та ін.) нова редакція 2015 року.
12. Драганчук В. М. Музична психологія і терапія: навч. посіб. для студ. спец. «Музичне мистецтво». Східноєвроп. нац. ун-т. ім. Лесі Українки, 2016. 230 с.
13. Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України; головний ред. Кремінь В. Г. Юрінком Інтер, 2008. 1040 с
14. Заяц Л.І. Музичне виховання у дитячому садку / Заяц Л.І, Сухина Л.Ю.– К.: Основа, 2019. – 144 с.
15. Заїка О. Я. Основи музичної літератури: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта. Суми: Видавець Вінніченко М. Д., 2022. 244 с.
16. Іваницький А. І. Український музичний фольклор Підручник для вищих учбових закладів. Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. 320 с.
17. Кузик, В. Шляхи модифікації жанру масової пісні в умовах тоталітарної системи. Народна творчість та етнологія, 1 (393), 18–29. Народна творчість та етнологія URL: <https://nte.etnolog.org.ua> > 26...
18. Ляшенко В. В. Історія виникнення жанру пісні в музичному мистецтві. *Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір : матеріали IV Міжнар. наук. конф. молодих вчених, аспірантів та магістрів, 4 – 5 лист. 2021 р. М-во культ. та інформ. політики України; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистец.* Київ: НАКККіМ, 2021. С. 123.
19. Михайличенко О. В. Основи загальної та музичної педагогіки: теорія та історія. Суми: Наука, 2004. 210 с.

20. Матвієнко С. І. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 297 с.
21. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук; за заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ.: 2017. 80 с.
22. Особливості пізнавальних процесів дітей дошкільного віку URL: <https://vcf.vn.ua> > krosvord-z-..
23. Отич О. М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти: Монографія / за наук. ред. І. А. Зязюна. Чернівці: Зелена Буковина, 2009. 752 с.
24. Пізнавальний розвиток «Журавлик» URL: <http://zhuravlyk.uz.ua> > piznavalnij-rozvitok
25. Побережна Г. Педагогічний потенціал музикотерапії. № 2. 2018. С. 9–12.
26. Поліщук І. С. Естетико-терапевтичний потенціал української народної пісні в закладах дошкільної освіти. *V Міжнародна наукова конференція «Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки»*
27. Поліщук І. С., Владимірова А. Л. Естетико-терапевтичні можливості українського пісенного фольклору як складової освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. *Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні проблеми української освіти», присвячена пам'яті професора Василя Хруща, 23 жовтня 2024 року на базі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.*
28. Половіна О. Свято: розважати чи розважатися? Вихователь-методист дошкільного закладу. Київ. №1. 2019. С. 57 – 61.

29. Романюк І. А. Музичне виховання. Організація роботи у дошкільному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 98 с.
30. Садовенко С. М. Розвиток музичних здібностей засобами українського фольклору. Навчально-методичний посібник. Київ. «Шкільний світ», 2008. 128 с.
31. Садовенко С. М. Світ фольклору: Український дитячий музичний фольклор як засіб формування музичних здібностей дітей дошкільного віку. Науково-методичний посібник. Київ: КТ «Київська нотна фабрика», 2007. 332 с.
32. Сідорова І. С., Зайонц А. В. Естетичне виховання учнів засобами українського музичного фольклору. URL: <https://cutt.ly/AwUhIcvm>
33. Смоляк О. Основи теорії народнопісенних творів. підручник. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019. Вид. 2, доп. 144 с.
34. Український ігровий фольклор та його вплив на ...Міжнародний конкурс МІЙ РІДНИЙ КРАЙ. URL: <http://mij-kraj.com.ua> > ukrai...
35. Федій О. А. Естетотерапія. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 256 с.
36. Федій О. А., Мірошніченко Т. В. Методичні матеріали з навчальної дисципліни «Естетотерапія». Полтава, 2016. 38 с.
37. Формування пізнавальної активності засобами дидактичної URL: <https://allbest.ru> > ...
38. Шевчук А. Дитяча хореографія: програма та навчально-методичне забезпечення хореографічної діяльності дітей від 3 до 7 років: навчально-методичний посібник К.: Шкільний світ, 2008. 128 с.
39. Шевчук А. С. Дитяча хореографія: навч.-метод. посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2016. 288 с.
40. Юцевич Ю. Музика. Словник-довідник. Тернопіль: «Навчальна книга – Богдан», 2003. 352 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Методичні рекомендації щодо проведення свята «Українська пісня поміж нас»

Українська народна пісня – це універсальна мова, яка здатна торкнутися найглибших струн душі кожної людини. Її терапевтичний потенціал відомий здавна і широко використовується у різних галузях психології та реабілітації.

Мета: Формувати у дітей любов до української пісні. Розвивати музичні здібності та почуття ритму. Виховувати патріотичні почуття.

Оформлення святкової зали: Українські рушники, вишиванки. Поробки із різного природного матеріалу, зроблені разом із батьками. Ілюстрації до українських народних казок із музичними вставками. Постер із відомими українськими співаками. Виставка малюнків на тему «Моя улюблена українська пісня».

Хід свята

Вступ

(на фоні звуків природи)

Ведучий: Добрий день, любі діти, шановні гості! Ми раді вітати вас на святі української пісні! *(Загадує загадку про пісню, або розповідає казку, пов'язану із піснями)*. Сьогодні ми заспіваємо разом українські пісні, поведемо хороводи та почуємо цікаві історії про українську народну пісню.

1. Інтерактивна гра «Впізнай мелодію»

Музичний керівник і вихователь по черзі наспівують кілька тактів відомих українських пісень, а діти відгадують (колискові, жартівливі, обрядові, сучасні та ін.).

2. Виступ дітей

Діти виконують українську пісню із інсценуванням («Два веселих гуся», «Два півники», «Ходить гарбуз по городу» та ін.), або супроводжують текст рухами. Можна використати різні музичні та шумові інструменти (бубон, музичний трикутник та ін.).

3. Розповідь про історію української пісні

Короткі відеофрагменти виконання українських пісень, до виконання яких запрошуються гості.

4. Ігрові моменти: Проводяться конкурси на кращого виконавця, найкращий костюм, найкращий танець, «Хто найкраще знає українські народні казки із музичними фрагментами».

5. «Ритмічна прогулянка». Учасники рухаються під різні ритми музики, які завчасно підібрані музичним керівником і вихователем, відчуваючи тіло і простір.

6. Заохочення батьків до імпровізації (хто в дуеті краще заспіває, затанцює, заграє на запропонованих музичних або шумових інструментах та ін.).

7. Фінал

- Всі учасники свята стають у коло і виконують відомий український хоровод із піснею (за пропозицією музичного керівника).

- Діти отримують маленькі подарунки.

- Спільне фото.

Ведучі дякують усім за участь у святі.

Отже, створення комфортного середовища, в якому люди почуваються захищеними і можуть вільно виражати свої емоції, професіоналізм музичного керівника і вихователя, є чудовим поєднанням приємного із корисним, що дозволить дітям і дорослим розвинути комунікативні навички та покращити загальне самопочуття.

«Українські музичні забави»

1. Розфарбуй мене, слухаючи українські мелодії.
2. Заспівай і станцюй зі мною.
3. Обери шумовий або музичний інструмент і заграємо разом.

ForKids.org.ua

[39 розмальовок музикальних інструментів
forkids.org.uahttps://forkids.org.ua > 39-r...](https://forkids.org.ua)

